

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-kiinteistöt ja Puolustuskiinteistöt kiittävät mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä ehdotukseksi uudeksi valmiuslaiksi. Tämän lausunnon valmisteluun on osallistunut molempien liikelaitosten asiantuntijoita ja lausunto on Senaatti-konsernin yhteinen.

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Senaatti-kiinteistöjen näkökulmasta varautumisvelvollisuuden organisatorinen soveltamisala on määritelty hyvin ja liikelaitosten rooli varautumisvelvollisina on asianmukaisesti tunnistettu.

Senaatti-konsernin liikelaitokset kannattavat esitettyä muutosta nykytilaan, jossa varautumisvelvollisuus laajennetaan erikseen listattujen toimijoiden lisäksi koskemaan kaikkia julkista hallintotehtävää hoitavia toimijoita.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

6 §:n viimeinen virke on tämän päivän verkostoituneessa yhteiskunnassa tärkeä. Senaatti-kiinteistöt kuitenkin huomauttaa, että siltä osin kuin julkiset toimijat järjestävät poikkeusolojen toimintonsa yksityisen sektorin palveluntuottajien varaan – tarvitaan valmius- ja varautumissopimuksia.

Valmiuslain yleinen varautumisvelvollisuus (6 §) on rajattu julkishallintoon ja julkisia hallintotehtäviä hoitaviin yhteisöihin. Sitä vastoin CER-laki ja kyberturvallisuuslaki kattavat laajemmin myös puhtaasti

yksityisen sektorin kriittiset toimijat. Tämä luo kaksitasoisen varautumisjärjestelmän, jossa valmiuslain mukainen yleinen varautuminen ja sektorikohtainen erityisvarautuminen voivat eriytyä.

Kuitenkin ne sellaiset julkiset toimijat, jotka ovat sekä valmiuslain varautumisvelvoitteen että sektorikohtaisen erityislainsäädännön piirissä voivat ajautua päällekkäisten ja osin ristiriitaisten raportointivelvoitteiden piiriin. Ehdotetun valmiuslain 7 ja 8 §:t sisältävät vastaavia ja osin päällekkäisiä velvoitteita kuin joita yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamista ja häiriönsietokykyä koskeva laki asettaa sen soveltamisalaan kuuluvien sektorien toimijoille, ml. julkishallinnolle, ja kriittisille toimijoille sekä joita tiedonhallintalain 4a luku ja kyberturvallisuuslaki asettavat niiden soveltamisalaan kuuluville toimijoille. Valvovia viranomaisia koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole yhtenevät, jolloin on huolehdittava, ettei samoja asioita ole tarpeen ylläpitää useissa eri asiakirjoissa ja järjestelmissä taikka niitä usein turvallisuusluokiteltavaa tietoa sisältäviä asiakirjoja tarpeettomasti jakaa myöskään valtionhallinnon sisällä eri viranomaisille niiden valvontatehtäviä varten.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernin liikelaitokset haluavat painottaa erityisesti ministeriöiden ohjaus- ja yhteensovitustehtävää, jotta eri lakeihin kirjatut osittain päällekkäiset ja eri ohjauksessa ja valvonnassa olevat velvoitteet pystytään tarkoituksenmukaisella tavalla täyttämään kaikissa olosuhteissa.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Kun aiemmin poikkeusolot olivat asetuksella käyttöönotettavien lisätoimivaltuuksien edellytys, nyt tämä suhde on käännetty tavallaan pääläelleen; poikkeusolot voidaan julistaa vain silloin, kun lisätoimivaltuuksien käyttöönotto tulee välttämättömäksi. Tämä korostaa välttämättömyyttä ja sitä, ettei normaaliolojen toimivaltuuksia milloinkaan laajenneta enempää kuin on välttämätöntä. Samalla muutos selkeyttää valmiuslain ja normaaliolojen varautumista koskevien säännösten välistä suhdetta.

Senaatti-konsernin näkemyksen mukaan poikkeusolojen määritelmä on onnistunut, sillä se huomioi kattavasti myös uudenlaiset ja tuntemattomat uhat.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernin liikelaitokset pitävät 5 lukuun kirjattuja lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteita onnistuneina. Luvun ilmentämä ns. normaalisuusperiaate korostaa, että yhteiskunnan häiriötilanteita hallitaan ensisijaisesti normaaliolojen lainsäädännöllä kuten CER, NIS2 ja tiedonhallintalaki. Valmiuslaki on tarkoitettu viimesijaiseksi välineeksi, jolla täydennetään viranomaisten toimivaltuuksia vasta silloin, kun normaaliolojen lainsäädäntö ei enää riitä. Tämä selkeyttää myös liikelaitosten roolia ja asemaa osana varautumista ja poikkeusolojen toimintaa.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

33 §

Senaatti-konserni esittää muutosta ehdotetun valmiuslain 33 §:n sanamuotoon. Sekä nykyisin voimassa olevassa laissa että mietinnön mukaisessa lakiehdotuksessa valtioneuvosto voi poikkeusoloissa päättää alaisensa viraston, laitoksen tai valtion liikelaitoksen taikka niiden osan sekä henkilöstön siirtämisestä tilapäisesti toiselle paikkakunnalle. Asianomainen virasto, laitos tai liikelaitos voi velvoittaa palveluksessaan olevan henkilön siirtymään työskentelemään kyseiselle paikkakunnalle, jos se on viraston, laitoksen tai liikelaitoksen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä.

Näkemyksemme mukaan viraston, laitoksen tai liikelaitoksen taikka niiden osan tai henkilöstön siirtämisen tulisi olla mahdollista myös saman paikkakunnan sisällä toiseen toimitilaan taikka kiinteistöön. Tämä mahdollistaisi nykyistä kokonaisvaltaisemman, tehokkaamman ja tarkoituksenmukaisemman poikkeusolojen tilankäytön suunnittelun ja varautumisen ja säästäisi samalla myös yhteiskunnan varoja. Tällöin esimerkiksi eri viranomaisten kriittisimpien toimintojen jatkuvuus voitaisiin turvata järjestelemällä tällaiset toiminnot poikkeusoloissa sellaisiin tiloihin, joissa on riittävästi varavoimaa saatavilla riippumatta siitä, mikä viranomainen on kyseisen varavoimitetun kohteen vuokralaisena normaaliolosuhteissa.

34 §

Ehdotetun valmiuslain 34 § antaa ministeriölle vallan puuttua yksityisten ICT-palveluntarjoajien liiketoimintaan velvoittamalla ne asettamaan tiettyt viranomaispalvelut etusijalle. Tämä on voimakas puuttuminen elinkeinovapauteen, ja sen suhde normaaliolojen lainsäädäntöön (kuten sähköisen

viestinnän palveluista annettuun lakiin) on monimutkainen, sillä teleyrityksillä on jo normaalioloissa velvollisuus varautua toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen. Tämä voi johtaa siihen, että yrityksen tekemät varautumistoimenpiteet pettävät tai se ei kykene palvelemaan asiakkaitaan tekemiensä varautumissopimusten mukaisesti.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konserni kiittelee esitystä siitä, että Rajavartiolaitos on otettu säännösperusteisesti Puolustusvoimien rinnalle sotilaallista valmiutta tukeviin otto-oikeuksiin, mikä heijastaa Rajavartiolaitoksen roolia osana maanpuolustusta.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konserni kiinnittää huomiota siihen, että välttämättömän rakentamisen määritelmästä on poistettu keskeneräisten rakennustöiden loppuunsaattamiseksi tai töiden sopivaan vaiheeseen viemiseksi tarpeelliset työt. Koska säännös on ennen kaikkea rakentamisen priorisointia ja niukkojen resurssien säännöstelyä varten laadittu, pidämme muutosta näiltä osin kannatettavana.

Esitämme kuitenkin harkittavaksi, tulisiko välttämättömän rakentamisen määritelmään lisätä julkisen vallan päätöksentekokykyvyn ja poikkeusolojen johtamisen säilyttämiseksi välttämätön rakentaminen.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole muuta lausuttavaa asiasta.

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole muuta lausuttavaa asiasta.

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konserni pitää tärkeänä ja kiittää esitystä siitä, että esitykseen on sisällytetty selkeät säännöt korvausten määräytymisperusteista.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole lausuttavaa asiasta.

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

Senaatti-konsernin liikelaitosten tärkeänä tehtävänä on tukea viranomaisia ja muita julkishallinnon toimijoita. Koska viranomaisten toiminnot ovat niin normaali- kuin poikkeusoloissa monilta osin riippuvaisia liikelaitosten tuottamista tukipalveluista, liikelaitosten on varautumisessaan varmistettava näiden palveluiden jatkuvuus. Tämä tarkoittaa, että viranomaiset tukeutuvat poikkeusoloissakin liikelaitosten tarjoamiin tiloihin, tuottamiin palveluihin ja erityisosaamiseen.

Varautumisvelvollisten, kuten Senaatti-kiinteistöjen, on varauduttava myös valmiuslaissa säädettyjen lisätoimivaltuuksien käyttöön. Tämä viittaa siihen, että kun esimerkiksi Puolustusvoimat tai poliisi ottaa tiloja käyttöönsä, liikelaitoksen on pystyttävä tukemaan tätä prosessia asiantuntemuksellaan. Senaatti-kiinteistöjen ja muiden valtion sisäisten palveluntuottajien tukitehtävää ja sen roolia poikkeusoloissa ei kuitenkaan ole todettu suoraan, joten tätä olisi hyvä tarkentaa esimerkiksi säädettävän lain esitöissä.

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Senaatti-konserni pitää uudistusta tarpeellisena ja tervetulleena erityisesti soveltamisalan ja korvausten määräytymisperusteiden täsmentymisen osalta.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Senaatti-konsernilla ei ole muuta lausuttavaa asiasta.

Flink Tomi

Tämän lausunnon valmisteluun on osallistunut tarvittavassa laajuudessa molempien Senaatti-konserniin kuuluvien liikelaitosten asiantuntijoita ja lausunto on Senaatti-kiinteistöjen ja Puolustuskiinteistöjen yhteinen. .